

Студент 1 курсу
фінансового факультету ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ ТА ВІДТВОРЕННЯ РОБОЧОЇ СИЛИ В УКРАЇНІ

Анотація. Охарактеризовано формування сучасного національного ринку праці, відстежено динаміку рівня безробіття в регіонах України, проведено аналіз сучасної ситуації на ринку праці та відтворення робочої сили в Україні, виявлено проблеми зайнятості населення, а також запропоновано шляхи її подолання.

Аннотация. Охарактеризовано формирование современного рынка труда, отслежена динамика уровня безработицы в регионах Украины, проведен анализ современной ситуации на рынке труда и воспроизводства рабочей силы в Украине, определены проблемы занятости населения, а также предложены пути их решения.

Annotation. The article characterized the formation of modern national labour market, tracked the dynamics of unemployment in Ukraine's regions, analysed the current situation on the labour market and the reproduction of the labour force in Ukraine, revealed an employment problems and the ways to solve them.

Ключові слова: зайнятість населення, безробіття, ринок праці, трудовий потенціал, робоча сила.

Актуальність даної теми полягає у тому, що навіть після 20 років незалежної України вітчизняний ринок праці так і не може стабільно та якісно функціонувати.

Метою даної роботи було обрано аналіз сучасного ринку праці та надання пропозицій щодо покращення його функціонування.

У науковій літературі є ряд робіт, присвячених теорії ринку праці, які належать таким вченим: В. Буланову, С. Дятлову, С. Кузьміну, С. Мочерному, А. Нікіфоровій, І. Прибитковій, Л. Шевченку. Соціальні та економічні аспекти проблеми зайнятості активно розробляють С. Бандур, В. Геєць, Т. Заславська, Е. Лібанова, В. Мандибура, І. Маслова, Б. Нагорний, В. Пилипенко, Г. Пошевнев, В. Онікієнко, Е. Саруханов, Г. Соколова та ін. Певну увагу у науковій літературі приділено проблемі безробіття. Водночас багато аспектів дослідження зайнятості та відтворення робочої сили висвітлено недостатньо.

У вітчизняних та зарубіжних соціально-економічних дослідженнях ринку робочої сили основними характеристиками його вважаються зайнятість і безробіття. Ці категорії доповнюють одна одну, оскільки обидві характеризують ступінь участі або неучасті економічно активної частини населення в процесі праці [1, с. 126].

Як вважають сучасні дослідники даного питання, оцінка трудового потенціалу України на сучасному етапі є неоднозначною. З одного боку, відбувається поліпшення певних якісних його характеристик: збільшується частка населення з вищою освітою, зростає комп'ютерна грамотність, формується вміння працювати в ринковому середовищі, підвищується підприємницька активність тощо. При цьому в Україні відбуваються процеси, що призводять до руйнації трудового потенціалу. Не підвищуються темпи відтворення населення, внаслідок чого його структура набуває більш вираженого депопуляційного характеру; посилюється інтенсивність трудової міграції працездатного населення – за експертними оцінками зараз за кордоном працює понад 3,5 млн осіб переважно молодого та середнього віку; зростають показники старіння: понад 50 % зайнятого населення – це особи у віці після 40 років, що свідчить не тільки про старіння населення, але і про старіння робочої сили.

Чисельність офіційно працюючих зрівнялася з чисельністю пенсіонерів, відповідно, збільшується навантаження на державний бюджет, унаслідок чого неможливо забезпечити гідні пенсії та інші соціальні виплати. Окрім того, українці, що працюють у неформальному секторі економіки (рис. 1) [2], позбавлені багатьох факторів соціального захисту в разі настання страхового випадку.

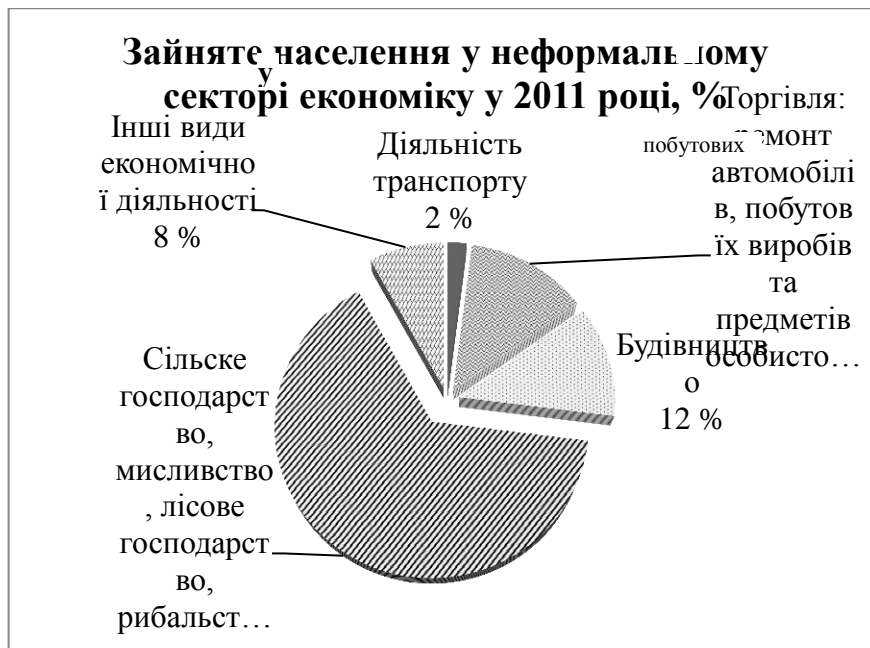

Рис. 1. Зайняте населення у неформальному секторі економіки у 2011 році

За останні роки в Україні особливої уваги потребує працевлаштування молоді, випускників вищих навчальних закладів, питома вага яких досягає 18,3 % у кількості безробітних [3, с. 171].

За даними Державної служби зайнятості [2] на обліку цієї установи на 1 січня 2012 р. перебувало 1 млн 420,4 тис. незайнятих громадян, які шукали роботу, на 1 жовтня 2012 р. це число становить 433,3 тис. незайнятих осіб. З них майже кожен другий належить до молоді віком до 35 років, а кожний третій відноситься до вікової категорії 45. Серед незайнятих осіб 46 % раніше займали місце робітника, 38 % – посаду службовця, і не мали професійної підготовки 16 %.

Динаміка рівня безробіття по Україні за 10 років показана на рис. 2 [2].

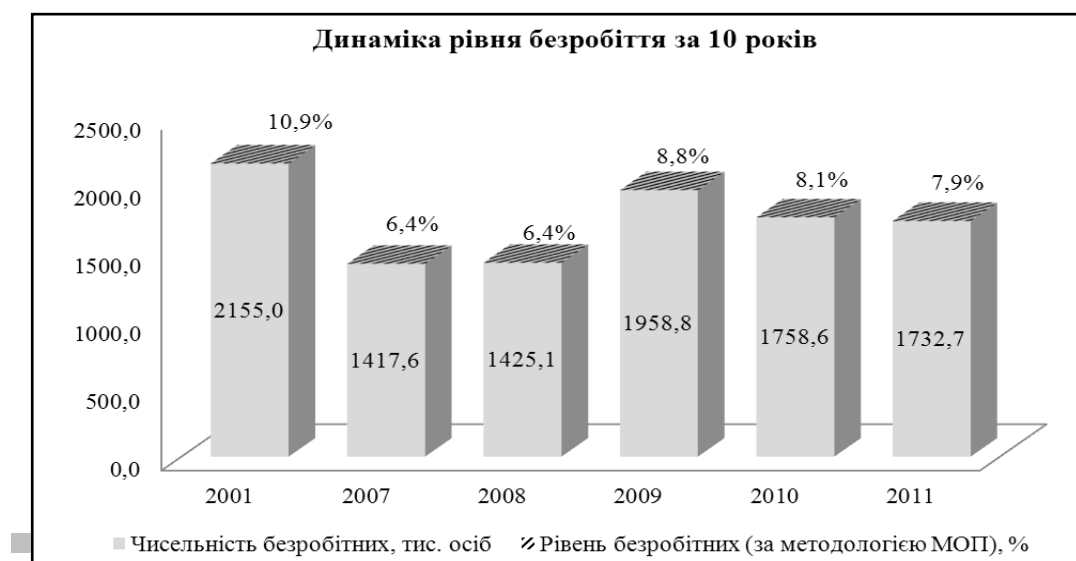

Рис. 2. Безробіття населення та рівень безробіття в Україні

Протягом 9 місяців 2012 р. було працевлаштовано 592,7 тис. незайнятих громадян. За повідомленнями підприємств, установ та організацій, кількість вільних робочих місць і вакантних посад на 01.10.2012 р. налічувала 76,6 тис. вакансій.

Унаслідок зростання обсягів безробіття та скорочення попиту на робочу силу у грудні 2011 р. збільшилось навантаження незайнятого населення, яке звернулося за допомогою у працевлаштуванні до Державної служби зайнятості, і на 01.01.2012 р. становило 8 осіб на 1 вільне робоче місце (вакансію) проти 7 осіб на 01.12.2010 р. Безробітних жінок як і раніше більше, ніж чоловіків – у лютому 2012 р. у країні нарахували 290 тис. непрацюючих українок і 256 тис. незайнятих українців. На сьогодні наявна тенденція зростання даного показника.

Найвищий рівень безробіття зареєстровано у Житомирській (3,0 %), Черкаській (2,7 %), Рівненській (2,6 %), Чернігівській (2,4 %), Кіровоградській (2,4 %), Полтавській (2,2 %), Вінницькій (2,2 %) областях, а найнижчий – у містах Києві (0,4%), Севастополі (0,6 %), Одеській області (0,8 %) та Автономній Республіці Крим (1 %).

Проте, на думку вітчизняних аналітиків, сьогодняшня інформація про масштаби безробіття, що надається Держкомстатом, занижує фактичний рівень безробіття приблизно в 5 разів, що створює додаткову тривогу і без того нестабільної економіки України.

Однією з особливостей безробіття в Україні є наявність у складі працюючого населення багатоваріантного прихованого безробіття. Воно існує у вигляді "оплачуваного безробіття" – безстрокових відпусток, неповного робочого тижня, скороченого робочого дня тощо, оскільки державі вигідніше виплачувати працівникам мізерну платню, аніж переводити їх у статус безробітних, а також у вигляді дрібної спекуляції або випадкового бізнесу за наявності формального статусу (посвідчення працюючого на державному підприємстві). І, нарешті, воно функціонує у традиційному для порівняльно-розподільної системи вигляді "оплачуваного байдикування", що нерідко є наслідком включення до штатного розпису надлишку вакансій. Аналіз прихованого безробіття свідчить, що воно значною мірою є результатом сучасних трансформацій вітчизняного ринку праці.

Сучасна ситуація зайнятості населення цілком обґрунтовано викликає занепокоєння як владних структур, так і широкому верству суспільства. У рамках вирішення даної проблеми 15 серпня 2012 р. Президентом України було підписано законопроект "Про зайнятість населення" (набрання чинності відбудеться 01.01.2013 р.) [4]. Законопроект містить деякі зміни, які мають позитивний характер як для роботодавців, так і для працівників. Звичайно далеко не завжди українські закони виконуються в повному обсязі, проте на думку міжнародних експертів, даний закон – одне з найсу-часніших рішень в Європі.

Державою визначено основні напрями розвитку трудового потенціалу в Україні на період до 2016 р. У кожному регіоні прийняті Програми зайнятості населення. До пріоритетних завдань здійснення радикальної економічної реформи в Україні належить створення гнучкого ринку праці, адекватної специфіці ринкової системи господарства. Його слід розглядати не лише як засіб регулювання зайнятості працездатного населення, а й як одну з найважливіших соціально-економічних засад ринкової економіки.

У сфері зайнятості йдеться про створення матеріально-технічних і соціально-економічних передумов для продуктивної зайнятості населення. Головним у створенні таких передумов є здійснення державного регулювання ринку праці з метою постійного розширення сфери прикладання праці й забезпечення надійного соціального захисту працюючого і непрацюючого населення. Але політика зайнятості не може включати лише допомогу безробітним, що спостерігається сьогодні в Україні.

У світовій науці та праві вже давно сформувалося та знайшло практичне застосування розуміння політики зайнятості як інструмента найбільш повної реалізації та розвитку трудового потенціалу населення. Засоби, які спрямовані на допомогу безробітним, складають органічну частину цього більш загального контексту. Так, документ, що був підготовлений Міжнародним центром економічного розвитку, розташовує в одній низці із скороченням безробіття наступні цілі державної політики зайнятості: більш повне використання робочої сили; створення можливостей продуктивної та добре оплачуваної зайнятості; інвестиції до людського капіталу з метою збільшення індиві-дуальної продуктивності сполученої з адаптацією технологічних процесів до можливостей працівників, а також стимулювання механізмів адаптації до вимог ринку.

На думку О. Большої [5, с. 11], для України пріоритетом розвитку має стати шлях, який дозволить провести оновлення основного капіталу, який фізично зношений на 65 %, а морально на 90 %, щоб упровадити нові технології та інновації, створити нові, конкурентоспроможні робочі місця. Такий розвиток економічних процесів зумовлює формування та впровадження інноваційної зайнятості населення, яка в свою чергу передбачає більш ефективну реалізацію людського потенціалу у високотехнологічних галузях і вимагає від працівників вищого рівня кваліфікації. Модернізація соціально-трудоких відносин і формування інноваційної зайнятості з метою економічного зростання дасть можливість зростання життєвого рівня населення та соціального розвитку в цілому, створить високу продуктивність та інтенсивність праці, динамічний обіг робочої сили.

Проведений аналіз зайнятості населення в Україні констатує, що на сьогодні в країні склалося досить складне становище в сфері зайнятості населення та відтворення робочої сили. Незначні зрушення в кращу сторону майже не змінили ситуації. Для боротьби з безробіттям основними напрямками політики повинна бути оптимізація зайнятості, сприяння посиленню здатності працівників адаптуватися, забезпечення рівних умов на ринку праці. Не можна не погодитися з Майсюрою О. Н. [3, с. 173], яка стверджує, що в першу чергу потрібно прискорити і надати новий імпульс реформуванню професійної освіти в Україні, наблизити зміст навчального процесу до вимог роботодавця.

Саме на здійснення активної державної політики на ринку праці має бути спрямована діяльність законодавчої, виконавчої влади та місцевого самоврядування, яка стане важливою складовою подальшого розвитку відносин у сфері праці на основі реформування політики зайнятості населення і прискорить процес інтеграції України у світовий економічний простір.

Наук. керівн. Зайцева І. С.

Література: 1. Лукашевич М. П. Соціологія праці : підручник / М. П. Лукашевич. – К. : Либідь, 2004. 2. Офіційний сайт Державної служби зайнятості. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua>. 3. Майсюра О. Н. Зайнятість населення та вирішення кадрової проблеми в Україні / О. Н. Майсюра // Актуальні проблеми економіки 2010. – № 5(107). – С. 166. 4. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 року № 5067-VI // ВВР. – 2012. – № 7. 5. Большая О. Влияние stanu науково-технологічного та інноваційного розвитку економіки регіонів на зайнятість населення України / О. Большая // Україна: Аспекти праці. – 2012. – № 4. – С. 11.